

Psikoloji

Mustafa Dođan KARACOŐKUN*

İYİLİĞİ EMRETME VE KÖTÜLÜKTEN ALIKOYMA DAVRANIŐI

“Yüce dinimiz, mümin bireyin sadece doğru ve güzel davranışlar yapmasını yeterli görmez, çevresini değiştirmesini de ister. Çünkü eğer çevresindeki insanlar çirkin işleri terk etmez ve toplum bozulursa, bu durumda aynı toplumda yaşayan mümin bireyler ve onların aile bireyleri de zarar görecektir.”

Insan sosyal bir varlıktır sözü nü sık sık kullanırız. Bu sözün sözler arasında önemli bir yeri vardır gerçekten. Çünkü insanlar her şeyden önce bir topluluk olan aile içinde dünyaya gelir ve çocuklukta bir toplumun üyesi olarak ileriki hayata hazırlanırlar. Daha sonraki bütün yaşantı süreçlerinde de, çevreleriyle yoğun bir iletişim içinde olmaları kaçınılmaz olmaktadır. İnsanlar doğal olarak yer yer başkalarına ihtiyaç hissetmekte, yer yer ise başkalarının kendisine ihtiyacı olmakta ve karşılıklı iletişime dayalı bir yaşantı hayat boyu sürüp devam etmektedir. Bütün bu iletişim süreçlerinde birey, çeşitli yaşantı, duygu, düşünce, tutum ve davranışlarının paylaşımı yoluyla sürekli bir etkileşim içinde olmaktadır. Etkileşim sonucunda gerçekleşen iletişim yaşantıları, insanların bir şekilde davranış değişikli-

ği yaşamasına yol açabilmektedir. Yani iletişim aynı zamanda bir öğretme ve öğrenme işlevi görmek suretiyle, çok yönlü bir eğitim mekânizması olmaktadır.

Bir iletişimin amacı eğer doğrudan karşıdaki insanda davranış değişikliği oluşturma ise, başarılı olmasının belli kriterleri vardır. Bunlar arasında mesajın içeriği kadar, mesajı ileten kaynağın inanırılık, güvenilirlik, saygınlık gibi özellikleri, kullanılan kanalların yerindeliği, amaca hizmet edip etmeyeceği, alıcının mesajı almaya hazır olup olmadığı vb. hususlar son derece önemlidir. İşte bütün bu temel iletişim ilkele-ri çerçevesinde Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şeriflerdeki müminleri iyiliği emretme ve kötülükten alkoymaya (emri bil maruf nehyi anilmünker) dönük temel yaklaşımlara bakmak yararlı olacaktır.

Kur'an-ı Kerim, müminlerden iyiliği emir ve doğruluğu, güzel işler yapmayı tavsiye ederek, kötülük yapmaktan insanları alkoymalarını ister. Bunu yapmanın yolu olarak da, çevrelerindeki insanlarla sağlıklı ve olumlu kişilik özelliklerine sahip olarak iletişime geçmelerini müminlerden ister. Nitekim her Cuma günü hutbelerin sonunda tekrar edilen ayet-i kerimede bu husus mealen de ifade edilmektedir. *“Allah adaleti, iyilik yapmayı, akrabalara yardımcı olmayı emreder. Her türlü çirkin işleri, kötülüğü ve haddi aşmayı yasaklar. Düşünüp tutasınız diye size öğüt verir.”* (Nahl/90). Bunu yaparken sadece kendisini başkasının davranışını değiştirmeye dönük güdülemeye İslam dini olumlu bakmaz. Önce bireyin iyi bir rol modeli olmasını ister. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.), sadece iyiliği emir ve kötülüğü yasaklamayla yetinmemiş, hatta

daha öncesinde ideal ve tutarlı bir kişilik örneği olarak insanların güvenini kazanmayı başarabilmiştir. Bu nedenle ona “*Muhammedü'l-Emin*” diye hitap edildiği bilinmektedir. Ayrıca o, insanlarla ilişkilerinde yumuşak, merhametli, müsamahalı davranarak onlarla olumlu etkileşimi güçlendirmiş ve sağlıklı, amaca dönük bir iletişimi temin edebilmiştir. Yukarıda sözünü ettiğimiz kaynağın (Hz. Peygamber'in) güvenilirlik, inanırılık ve saygınlık gibi iletişimi güçlendirici özelliklerini üzerinde taşıyan biri olarak peygamberlik görevini ve bu bağlamda İslâm'ın yayılmasını başarıyla gerçekleştirebilmiştir.

Yüce dinimiz, yukarıda belirttiğimiz gibi, mümin bireyin sadece doğru ve güzel davranışlar yapmasını yeterli görmez, çevresini değiştirmesini de ister. Çünkü eğer çevresindeki insanlar çirkin işleri terk etmez ve toplum bozulursa, bu durumda

aynı toplumda yaşayan mümin bireyler ve onların aile bireyleri de zarar görecektir. Bunun içindir ki Kur'an-ı Kerim Asr suresinde, ziyan içinde olmayan ve kurtuluşa eren kimselerden söz ederken, öncelikle onların kendi tutum ve davranışlarının nasıl olması gerektiğini belirterek “*iman edip salih amel işleyen*” kimseler olmalarından bahseder. Çünkü kendisi iyi ve güzel işler yapmayan biri, başkalarıyla sağlıklı ve davranış değişikliğine yol açabilecek bir iletişimi gerçekleştiremez. Hemen sonrasında ise, işin bununla kalmayacağı, çevresine yönelerek onlara “*hakki ve sabrı tavsiye*” etmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu tavsiye, müminlerin kendilerinden sonra çevrelerinin de, dünya ve ahirette güzel ve iyi bir yaşantı içinde olabilmesini konusunda sorumlu olduklarını göstermektedir. Aynı zamanda, doğru, dürüst ve güvenilir olmanın karşılığında bazen sıkıntı da yaşanabilece-

ğini, ancak sabırla bunların üstesinden gelinebileceğini göstermektedir. Dolayısıyla, hem Hakk'ı tavsiye, hem de bu yolda karşılaşılabilecek çeşitli iletişim kazaları ve çatışmaların, doğruluk ve iyilik yapma yolundan ayrılmadan, yılmadan ve sabırla direnerek çözülebileceğini anlamaktayız.

O halde çevresiyle etkileşim sürecinde yüklendiği iyiliği emretme ve kötülükten alıkoyma görevi bağlamında mümin, iletişimde başarılı olmak için iyi, güvenilir, inanılır, saygın bir kaynak olabilmeli, mesajı yani İslâm'ın güzelliklerini doğru kanalları kullanarak ve alıcının haleti ruhiyesini ve hazır oluşluluğunu dikkate alarak gerçekleştirme çabası içinde olmalıdır. Sonuç alma noktasında ise, büyük kaygılar içinde olmasına gerek yoktur. Çünkü mümine düşen, gayret benden, başarı ise Allah'tandır diyebilmektir.

*Doç. Dr.